

**Hos
fødevareklyngen**

Beskæftigelse og indkomst

Fødevarerklngen skaber beskæftigelse i hele Danmark

Gennem produktion og eksport skabes der aktivitet og indkomst i hele den danske økonomi og i alle egne af Danmark.

Fødevarerklngen beskæftiger mange mennesker i hele Danmark. De er beskæftiget i fødevarerklngens egne erhverv, som udgør landbrug samt fødevarer- og agroindustrien. Men fødevarerklngens aktiviteter breder sig som ringe i vandet og skaber tillige aktivitet i resten af økonomien - lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden. Fødevarerklngen sikrede beskæftigelse til 188.000 personer i 2020. Heraf er mere end 75.000 personer beskæftiget i afledte støtteerhverv. Fødevarerklngen bidrager til sammenhængskraften i Danmark. Halvdelen af de beskæftigede i fødevarerklngen arbejder i yder- og landkommuner og står der for mere end 10 pct. af den samlede beskæftigelse.

Fødevarerklngen beskæftiger 188.000 personer i Danmark, hvoraf mere end 75.000 er beskæftigede i afledte støtteerhverv

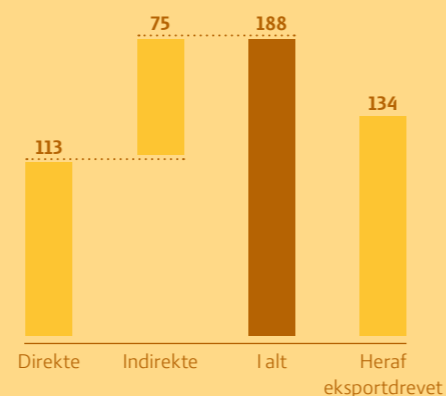
I alle de dele af dansk økonomi, hvor fødevarerklngen sikrer aktivitet og beskæftigelse, genereres der indkomster til de ansatte og overskud til virksomhedsejerne. Fødevarerklngens bidrag til Danmarks samlede indkomst (bruttofaktorindkomsten) kunne opgøres til 125 mia. kr. i 2020. Dermed bidrager fødevarerklngen til Danmarks samlede indkomst med mere end 5 pct. af bruttonationalproduktet.

Fødevarerklngens produkter er populære på verdensmarkedet og klyngens historiske succes med afsætning til de globale markeder betyder, at ca. 3/4 af aktiviteten skabes på eksportmarkederne. Ud af fødevarerklngens samlede beskæftigelse

på 188.000 personer kan 134.000 jobs henføres til eksporten. 92 mia. kr. af bruttofaktorindkomsten genereres af fødevarerklngens eksport. Fødevarerklngen er således en væsentlig bidragsyder til Danmarks beskæftigelse og indkomst.

Ud af fødevarerklngens samlede beskæftigelse kan 126.000 jobs relateres til aktiviteten i landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker. De 62.000 beskæftigede personer i landbruget i 2020 giver således hver beskæftigelse til yderligere én person i resten af økonomien.

① Direkte og indirekte beskæftigelse 1.000 personer, 2020

Eksport

Coronaen satte dagsordenen

Fødevarerklngens eksport kom hæderligt igennem 2020, men det blev ikke den rekord, som var i udsigt efter 1. kvartal

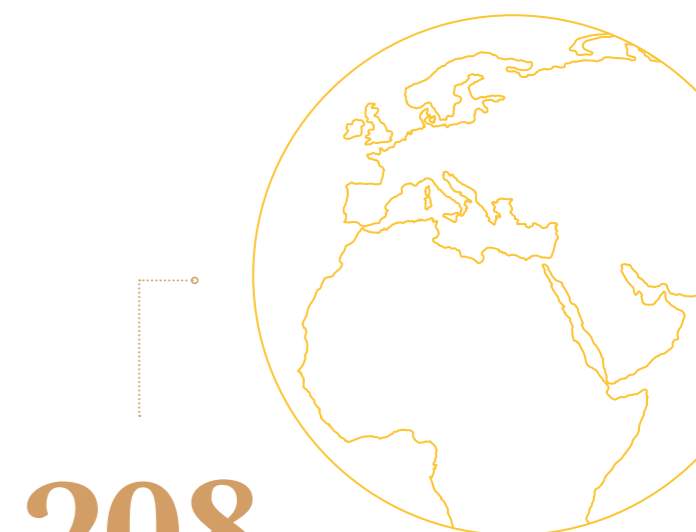
Året 2020 startede godt med høje priser på mange varer. Men covid19 vendte op og ned på mange forhold, så den forventede eksportrekord endte i stedet i et mindre fald (-1,8 pct.) i forhold til året før.

Danske fødevarerklngers leverede gennem hele covid19 krisen

Den 11. marts 2020 blev store dele af Danmark lukket ned for at dæmme op for covid19. En række af fødevarerklngens vigtigste udenlandske markeder blev ligeledes helt eller delvist lukket ned umiddelbart efter. Gennem hele forløbet har de danske landmænd og fødevarerklngers leveret for at sikre, at alle varer kom frem – både til nærmarkedet og til udenlandske forbrugere. Ikke på noget tidspunkt blev der lukket ned for den danske fødevarerproduktion eller i leveringen af varer, men risikoen var reel med de mange restriktioner på tværs af befolkninger, landeskæl og produktioner. Med nedlukningen af især foodservice (restauranter, udespisning mm), flyttede forbruget i vid udstrækning til detailhandlen, men ikke helt. Højværdiprodukter havde det svært i denne transformation af madforbruget. Stor usikkerhed for den nære fremtid satte en dæmper på forbruget og investeringslysten. Alle sektorer blev påvirket på afsætningsmarkederne, men i vidt forskelligt omfang.

En hel verden der efterspørger dansk kvalitet

Eksporten fra fødevarerklngen har tre hovedgrupper: Fødevarer (120 mia. kr.), biobaserede produkter (31 mia. kr.) og agro-teknologi (14 mia. kr.). I de fjerneste afkroge i verden sendes der danske varer fra virksomhederne i fødevarerklngen, da der eksporteres for mindst 1 mio. kr. til 182 lande og samlet set til 208 lande i 2020. Der er 25 afsætningsmarkeder, hvortil der var en eksport på mindst en mia. kr., som samlet repræsenterede 85 pct. af eksporten. Eksporten til EU udgør

208 lande

Den danske fødevarerklng eksporterede samlet set til 208 lande i 2020

en markedsandel på 52 pct. (85,0 mia. kr.) mens Øst- og Sydøstasien med 17 pct. (27,2 mia. kr.) er næststørst. Eksporten af gris, både grisekød og levende smågrise, udgør den største varegruppe med en værdi på knap 36 mia. kr., mens mejerivarer udgjorde godt 20 mia. kr. i 2020. Samfundsøkonomien dykkede i kølvandet på covid19 restriktionerne på de fleste af fødevarerklngens afsætningsmarkeder, hvilket i væsentlig grad påvirkede eksporten i 2020.

Danmarks fødevareklynge eksporterer reelt CO₂-fortrængning

I Danmark har landbruget en vigtig rolle som leverandør af fødevarer til den danske befolkning, men også i stigende grad til udenlandske forbrugere, som værdsætter danske kvalitetsfødevarer.

Hvis hele eller dele af den danske fødevareproduktion flyttes ud af Danmark, vil det øge den globale klimabelastning

I mange år er den danske produktion udviklet, så den i dag er blandt de mindst klimabelastende i verden målt pr. produceret enhed. En rapport fra WR-instituttet opgør Danmark til at være blandt de lande i verden, der er længst fremme med at begrænse klimabelastningen indenfor produktion af grisekød og mælk. Klimaet skelner ikke mellem landegrænser, så den mindre klimabelastende danske produktion (målt pr. enhed) vil derfor også have en positiv effekt for andre lande, som i øvrigt køber cirka 75 pct. af den danske produktion. Hvis hele eller dele af produktionen flyttes ud af Danmark, vil det øge den globale klimabelastning. De klimamæssige konsekvenser vil i så fald alligevel ramme Danmark (samt øvrige lande) og faktisk hårdere, da det vil ske under mindre effektive og mere klimabelastende forhold. Efterspørgslen efter animalske produkter vil stige i mange år frem ifølge OECD-FAO, som følge af befolkningsudviklingen og forbedrede indkomstforhold.

I hele værdikæden er der et stort fokus på kvalitet - fra jord til tallerken og tilbage igen. Der er i stigende grad også fokus på 'efterforbruget'. Når en vare er 'Made in Denmark', står køberen med en palette af fokuserede kvaliteter, der på hver sin måde definerer produktet: De private og statslige kontrolinstanser sikrer en høj grad af fødevarer sikkerhed og ensartethed i hele produktionsforløbet. Det store fokus på digitalisering i alle led giver løbende opsamling af viden, der kan forbedre fremtidens produkter og samtidigt give en høj grad af sporbarhed i de nuværende produkter.

Fødevarer klyngen bidrager positivt til Danmarks valutaindtjening

Fødevarer klyngen bidrager ganske betydeligt til Danmarks valutaindtjening gennem et stort bidrag fra netto-eksporten. Fødevarer klyngens netto-eksport var 91 mia. kr. i 2020 (brutto: 164 mia. kr.). Betragtes alene landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker var bidraget til netto-eksporten 51 mia. kr. i 2020.

Netto-eksporten er en måde at synliggøre fødevareklyngens samfundsøkonomiske betydning på. I opgørelsen tages der højde for eksportvirksomhedernes importbehov for at kunne realisere deres eksport. Netto-eksporten er defineret som eksporten fratrukket den import, der kræves for at producere eksporten. Denne import opgøres som den direkte import i erhvervet, men også det indirekte importindhold i de varer, der leveres af andre erhverv.

Højværdivarer

Danmark har som få andre lande i verden formået dels at være et stort landbrugsland og samtidigt være et højtudviklet industriland. Det er muligt fordi erhvervet grundlæggende arbejder med udvikling og forædling af produkterne.

36,6 pct. af eksporten er karakteriseret som højværdivarer, svarende til en værdi på over 62 mia. kr. i 2020

Fra den danske fødevareklynge er 36,6 pct. af eksporten karakteriseret som højværdivarer, svarende til en værdi på over 62 mia. kr. i 2020. En højværdivar er defineret som en eksportvare, hvor prisen på det mest detaljerede niveau for denne vare er mindst 20 pct. højere end gennemsnitsprisen i EU27 for tilsvarende varer.

Begrænset klimabelastning

Danmark er blandt de lande i verden, som er længst fremme med at begrænse klimabelastningen indenfor produktion af grisekød og mælk

Forskning, innovation & uddannelse

Fødevarerklngens klimamål skal nås gennem forskning og innovation

Forskning er en nødvendighed, hvis jordbrugs- og fødevarerhvervet skal nå målet om klimaneutralitet i 2050. Erhvervet støtter op om regeringens 4 klimamissioner og målsætningen om etableringen af missionsorienterede forsknings- og udviklingspartnerskaber.

Under covid19 krisen viste det danske erhvervsfremmesystem sit værd, da det var med til at hjælpe udsatte virksomheder og virksomheder, som så nye muligheder. Krisen medførte også et fornyet fokus på at skabe optimale vilkår for den danske forskning og innovation, som er afgørende forudsætninger for at opretholde og videreudvikle en konkurrencedygtig fødevarerklng, der i stadig stigende grad satser på ansvarlig og bæredygtig fødevarerproduktion.

De fire klimamissioner

- Fangst og lagring eller anvendelse af CO₂ (Carbon capture)
- Grønne brændstoffer til transport og industri (Power-to-X)
- Klima- og miljøvenligt landbrug og fødevarerproduktion
- Genanvendelse og reduktion af plastaffald

Missionerne skal løses af grønne partnerskaber, der skal samle forskning, erhvervsliv og myndigheder om en langsigtet og strategisk indsats om udvikling af ny klimateknologi. Målet er, at teknologierne styrker dansk erhvervslivs grønne førerposition og fører til konkrete reduktioner i de danske drivhusgasudledninger

Udvikling og produktivitet hænger uløseligt sammen med adgangen til veluddannet arbejdskraft. Derfor er den nuværende situation, hvor jordbrugs- og fødevarerklngens virksomheder oplever mangel på arbejdskraft, kritisk. I lyset af, at den

generelle mangel på arbejdskraft forventes at stige yderligere frem mod 2030, er det nødvendigt at mobilisere al tilgængelig dansk arbejdskraft og sikre en fornuftig adgang til kvalificeret international arbejdskraft.

Erhvervsfremmesystemet bidrager til at løse erhvervets udfordringer

Der blev i 2018 etableret et forenklet og mere overskueligt erhvervsfremmesystem med ét overordnet bevillingsniveau i form af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse, hvor L&F er repræsenteret. Erhvervsfremmesystemet har til opgave at hjælpe danske virksomheder og iværksættere med at styrke produktivitet, konkurrenceevne og internationalisering. Dette skal sikres gennem en effektiv, sammenhængende og lokalt forankret erhvervsindsats med udgangspunkt i regionale og branchespecifikke behov, muligheder og udfordringer i alle dele af Danmark. Det er ambitionen, at de enkelte virksomheder i sektoren i fremtiden vil møde et sømløst erhvervsfremmesystem, som kan hjælpe virksomheden med den rette rådgivning og de rette erhvervsfremmeordninger.

Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse udmønter ca. 600 mio. kr. om året af EU's strukturfondsmidler og nationale erhvervsfremmemidler. Bestyrelsen udmønter desuden i 2021-23 en væsentlig del af EU's genopretningspakke bl.a. til programmer som understøtter grøn omstilling, iværksættere, digitalisering, kompetenceudvikling og internationalisering. Erhvervsfremmebestyrelsen er garant for, at de ordninger, som sættes i værk, er efterspurgt af virksomhederne og med klar effekt.

Virksomheders digitale indgang til erhvervsfremmesystemet er www.virksomhedsguiden.dk, som under covid19 krisen har vist sit værd. Den fysiske indgang vil typisk være den lokale

erhvervsservice eller det regionale erhvervshus, som fungerer som knudepunkt for hele erhvervsfremmesystemet. Etableringen af Food & Biocluster Denmark (FBCD) er et led i den omfattende forenklingsreform. Virksomhedernes samarbejde med vidensinstitutioner blev styrket ved bl.a. at samle de mange regionale klynger i større konsoliderede brancheklynger inden for Danmarks erhvervmæssige styrkepositioner, herunder fødevarerområdet.

Klimamissioner og partnerskaber

Udfordringen med at nå klimaneutralitet i 2050 er delvist opnåelig gennem udviklingen af allerede kendte teknologier. Men intensiv forskning er en nødvendighed, hvis erhvervet skal bringes hele vejen til klimaneutralitet. For at opnå de nødvendige nybrud er der brug for organisatorisk nytænkning af forskningen, så løsninger udvikles og sammentænkes på tværs af sektorer, værdikæder, forskningsfaglige kompetencer og geografi. Dette har regeringen kvitteret for med de 4 klimamissioner og reservation af midler fra forskningsreserven til etablering af missionsorienterede grønne partnerskaber, hvor erhverv, vidensinstitutioner og myndigheder går sammen om løsning af nogle af de store klimaudfordringer. L&F har været initiativtager til at samle de mest centrale universiteter, GTS institutter og virksomheder om et fælles roadmap for et klimaoptimeret landbrug og fødevarerproduktion. Roadmappet indeholder 4 udviklingsspor til at nå klimaneutralitet, som alle er beskrevet i et fælles whitepaper kaldet AgriFoodTure.

Landbrugs- og fødevarerklngens virksomheder ansætter medarbejdere fra ca. 50 forskellige uddannelser

Uddannelse og mangel på kvalificeret arbejdskraft

Den danske landbrugs- og fødevarerklng er et højteknologisk erhverv i udvikling. Sektorens virksomheder ansætter medarbejdere fra ca. 50 forskellige uddannelser med en løbende studenterbestand på ca. 20.000 studerende, og benytter sig dertil af både ufaglært og international arbejdskraft.

På trods af den store studenterbestand oplever erhvervet en stigende mangel på arbejdskraft, hvor særligt mangel på faglærte er en udfordring. Jordbrugs- og fødevarerklngens virksomheder tager allerede kreative løsninger i brug for at sikre den fremtidige adgang til kvalificeret arbejdskraft. Fx skal kampagnen Future Food gøre unge opmærksomme på de spændende uddannelses- og karrieremuligheder, der findes i erhvervet. Da landbrugs- og fødevarerklngens virksomheder er den branche i Danmark med

600 mio. kr.

Dansk Erhvervsfremmebestyrelse udmønter ca. 600 mio. kr. årligt af EU's strukturfondsmidler og nationale erhvervsfremmemidler

den højeste andel af beskæftigede faglærte, er det et stort problem, når kun ca. 20 pct. af en ungdomsårgang vælger en erhvervsuddannelse, og når yderligere 20 pct. står udenfor, eller er i risiko for at falde udenfor, uddannelsessystemet. Det er derfor positivt, at regeringen har nedsat Kommissionen for Andengenerationsreformer, som frem til primo 2022 skal rådgive regeringen om indsats- og reformbehov indenfor bl.a. beskæftigelses- og uddannelsesområdet. Kommissionen interesserer sig for at skabe muligheder for unge med uforløst potentiale og voksne, der står udenfor arbejdsmarkedet, for at skabe en fremtidssikret uddannelses- og arbejdsmarkedsindsats og for at sikre industriens fremtidige produktivitetspotentiale.

En del af erhvervets virksomheder gør allerede en stor indsats for at hjælpe unge på kanten af uddannelsessystemet med at komme i job og uddannelse. Et eksempel er Danish Crown, som fra efteråret 2021 har indgået samarbejde med lokale FGU-institutioner om et særligt erhvervsrettet forløb, der skal forberede og understøtte FGU-elever i at blive klar til et praktikophold i virksomheden, og senere til optagelse på slagteruddannelsen. Også virksomheden BM Silo gør en stor indsats for at hjælpe sårbare unge med at finde deres plads på arbejdsmarkedet. Virksomheden har udviklet et koncept, som de kalder for "Spot et job", hvor en stillingsbetegnelse udarbejdes ved, at de unge selv udpeger de jobfunktioner i virksomheden, som de føler sig trygge ved. I begge tilfælde løser virksomhedernes deres udfordring med mangel på arbejdskraft og løfter samtidig en vigtig samfundsopgave.

Fødevarerklyngen arbejder hen mod løsninger på de globale klimaudfordringer

Den globale landbrugssektor står overfor en række klimaudfordringer, som lægger pres på fødevarereproduktionen. Mange af de potentielle løsninger på udfordringerne arbejder Landbrug & Fødevarer og den danske fødevarerklynge allerede hen mod.

Ifølge FN vil verdens befolkning vokse fra 7,7 milliarder i dag til omkring 10 milliarder i 2050. Dette lægger pres på den globale fødevarereproduktion, hvis verdens befolkning skal have mad nok. I en rapport fra 2018 har World Resource Institute (WRI) identificeret tre "gab", som den globale landbrugssektor står overfor, hvis disse udfordringer skal overkommes. Det første er et Food Gap, som udtrykker forskellen mellem det antal kalorier, som skal til for at forsyne verden i dag og i 2050. Kaloriebehovet forventes at stige med 56 pct. fra 2010 til 2050. Til perspektivering er den nødvendige stigning i kalorieproduktionen 11 pct. højere end stigningen i produktionen mellem 1962 og 2006, en periode med stor fremgang i produktivitet takket være introduktionen af kunstgødning, sprøjtemidler og andre teknologier.

Hvis dette fødevareregab skal imødekommes uden at ændre på forbrugsvaner eller behov, står vi overfor et Land Gap. Det vil nemlig kræve mere landbrugsjord at producere de ekstra kalorier. WRI vurderer, at det vil kræve udvidelse af den globale landbrugssektor med omkring 600 millioner hektar i forhold til 2010, svarende til knap to gange Indiens areal. Landbrugsarealet dækker dog allerede over en tredjedel af verdens landoverflade, og en udvidelse kan have negative konsekvenser for miljøet, biodiversiteten og klimaet.

Målet er derfor ikke kun at producere mere mad i 2050, men også at gøre det uden at udvide landbrugsarealet.

Til sidst står produktionen af fødevarer overfor et Climate Gap. Den er defineret som forskellen mellem den stigning i drivhusgasudledninger, som forventes i 2050 som følge af stigende produktion, og den grænse, som blev sat af Paris-aftalen. Dette gab er på omkring 11 Gton CO₂-ækvivalenter. Det globale landbrug står i dag for ca. 25 pct. af den samlede drivhusgasudledning. Hvis man holder fast i denne 25 pct. andel i 2050, skal udledningerne reduceres med 66 pct. ift. 2010. Nogle tiltag er mere oplagte end andre. Fx kan det overvejes at udtage lavbundslande og genrejse skov, men dette skaber udfordringer mht. fødevareregabet og landgabet.

Ifølge World Resource Institute (WRI) står den globale landbrugssektor overfor tre 'gab', hvis hele jordens befolkning skal brødfødes i fremtiden

WRI gav i deres rapport et bud på, hvordan løsningerne på disse tre gab kunne se ud, og mange af disse løsninger arbejder L&F og fødevarerklyngen allerede hen mod. Den første del af løsningen er at reducere efterspørgselsvæksten efter fødevarer. Det indebærer en reduktion af madspild i hele fødevarerkæden, et skift hos forbrugere mod en mere bæredygtig kost, en reduktion i produktionen af bioenergi fra afgrøder, og en reduktion af befolkningstilvæksten. Nogle af disse tiltag har fødevarerklyngen allerede fokus på. I L&F forsøger vi at komme "Tættere på maden", hvor der blandt andet arbejdes på udviklingen af en sundere madkultur, dvs. at spise varieret, men ikke for meget. Der er også fokus på flere plantebaserede fødevarer og en aktiv indsats i kampen mod madspild.

En anden del af løsningerne er at øge landbrugsproduktionen uden at øge landbrugsarealet. Vi skal have "Mere for mindre". Med det motto på sinde sætter L&F stigende fokus på generelle stigninger i produktivitet samt forbedret avl og tilpasninger til klimaforandringen.

"Verden af viden" hjælper landmænd og andre med at reducere kvælstofudledningen og arbejde for en bæredygtig udvikling

WRI rapport
L&F CSR-rapport 2020

Den tredje del af løsningerne ifølge WRI er beskyttelse og genetablering af naturlige økosystemer. Der, hvor udvidelse af landbrugsjord ikke kan undgås, skal det helst være jord med lav klima alternativomkostning, som omlægges. Dette kræver først og fremmest viden. Viden, som kan forbinde produktivitet med velfungerende økosystemer og biodiversitet, og viden om genetablering af lavbundslande. Alt dette har L&F en ambition om at bidrage til gennem en "Verden af viden", som hjælper landmænd og andre med reduktion af kvælstofudledning og bæredygtig udvikling. WRI foreslår også genetablering af skov på uproduktiv jord, eller jord med høj alternativomkostning mht. klimaet (fx regnskove). L&F arbejder for, at mere græsprotein skal produceres på danske marker, og importen af soja skal være bæredygtig inden 2025. Visionen er også, at landbruget "passer på naturen". Her sætter L&F fokus på flere biodiversitets-initiativer såsom udtagning og sammenbinding af naturarealer.

Til sidst foreslår WRI forskellige tiltag til at reducere drivhusgasudledninger fra landbrugsproduktionen. Her nævnes blandt andet en reduktion fra drøvtyggers fordøjelse, forbedringer i gyllehåndtering, mere effektiv tildeling af kvælstof, reduktion af metanudledninger fra dyrkning af ris, et skifte til ikke-fossile brændstoffer i produktionen og fokus på realistiske projekter til kulstof fangst- og lagring. Også her laver fødevareklyngen en indsats og afprøver aktivt løsninger. L&F arbejder på omlægningen til grøn strøm, på at forbedre foderblandinger med henblik på at reducere metanudledninger fra husdyr, på genetik og avlsmetoder til at producere mere klimavenlige kalve og på at reducere ammoniakudledninger i stald og mark fra griseproduktionen.

En reduktion af dansk landbrugsproduktion kan medføre at produktionen sker i lande, hvor klimaaftrykket er større

I Danmark er udbytte høje, produktionen er specialiseret, og den klimamæssige alternativomkostning er relativt lav. Hvis vi sænker landbrugsproduktionen i Danmark, risikerer vi at forværre klimasituationen pga. lækage til mindre klimaeffektive lande.